

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM ÜZERİNE TEORİK BİR İNCELEME

Salim Sercan Sarı
Arş. Gör. Dr, Erzincan Binali
Yıldırım Üniversitesi, İşletme
Bölümü
e-mail:salim.sari@erzincan.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2607-5249

Kübra Saka Ilgın
Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali
Yıldırım Üniversitesi, Bankacılık ve
Finans Bölümü
e-mail: kubra.saka@erzincan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5797-9617

DOI : 10.47358/sentez.2021.27
Makale Türü : Derleme
Gönderim Tarihi: 06.10.2021
Düzeltilme Tarihi: 02.12.2021
Kabul Tarihi: 06.12.2021

Bu makaleye atıfta bulunmak için:
Sarı, S.S. ve Saka Ilgın, K. (2021).
Finansal Okuryazarlık ve Finansal
Eğitim Üzerine Teorik Bir
İnceleme. ETÜ Sentez İktisadi ve
İdari Bilimler Dergisi. Sayı: 6, 43-
63.

Öz: Finansal okuryazarlık; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış boyutlarından oluşmaktadır. Yatırımcıların tam anlamıyla finansal okuryazar olarak adlandırabilmeleri için finansal bilgilerini finansal tutum ve davranışlarına yönlendirebilmeleri gerekmektedir. Finansal eğitimin ise finansal okuryazarlığın temel boyutu olan finansal bilgi seviyesinin artırılmasında ön koşul olduğu ifade edilebilir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda istikrarlı kazanç sağlayabilen bir yatırımcı olabilmek için finansal okuryazar olmak; finansal okuryazar olabilmek için ise finansal eğitim almak zorunlu hale gelmiştir. Günümüzde yatırımcıların, akademisyenlerin ve kamu otoritelerinin ilgisini çeken finansal okuryazarlık ve finansal eğitim kavramlarının ne olduğu, neden geliştirilmesi gerektiği bu çalışmada teorik bir altyapı ile incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Tutum ve Davranış.

Jel Kodları: A20, D14

A THEORETICAL STUDY ON FINANCIAL LITERACY AND FINANCIAL EDUCATION

Salim Sercan Sarı
Res. Asst. Dr., Erzincan Binali
Yıldırım University, Department of
Business
e-mail:salim.sari@erzincan.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2607-5249

Kübra Saka İlgin
Asst. Prof. Dr., Erzincan Binali
Yıldırım University, Department of
Banking and Finance
e-mail: kubra.saka@erzincan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5797-9617

DOI : 10.47358/sentez.2021.27
Article Type : Compilation
Application Date: 10.19.2021
Admission Date: 11.29.2021

To cite this article:
Sarı, S. S. ve Saka İlgin, K. (2021). A
Theoretical Study On Financial
Literacy And Financial Education.
ETU Synthesis Journal of Economic
and Administrative Sciences. Issue:
6, 43-63.

This article was checked by

Abstract: Financial literacy consists of financial knowledge, financial attitude and financial behavior dimensions. Investors need to be able to direct their financial information to their financial attitudes and behaviors in order to be fully financially literate. It can be stated that financial education is a prerequisite for increasing the level of financial knowledge, which is the basic dimension of financial literacy. In order to be an investor who can provide stable income in this century; have to be financial literate; and in order to be financially literate, it has become compulsory to receive financial education. In this study, the concepts of financial literacy and financial education, which attract the attention of investors, academicians and public authorities, what are these and why should be developed are examined with a theoretical background in this study.

Keywords : Financial Literacy, Financial Education, Financial Attitude and Behavior.

Jel Classification : A20, D14

GİRİŞ

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık birbirinin tamamlayıcısı olan, birbiriyle ilişkili kavramlardır. Finansal eğitim, yatırımcıların finansal durumlarını etkili bir şekilde yönetmelerini kolaylaştıran bir yetenek geliştirme sürecidir. Finansal okuryazarlık ise finansal eğitim ile edinilen bilgi ve yetenekleri kullanarak davranış geliştirme becerisidir. Diğer bir tanımlama ile finansal okuryazarlık; matematiksel yetenek, finansal araçlar ile finans teorisi bilgisi ve bu bilgileri etkin bir şekilde uygulama becerisi dahil olmak üzere bireysel finans ile ilgili bilgi ve becerileri içeren bir insan sermayesi biçimidir (Finke ve Huston, 2014:65). Ekonomik ve finansal sistem içerisinde finansal piyasaların gelişim gösterdiği süreçte, finansal enstrümanların sayılarında artış gözlenmiş ve bu enstrümanlar daha karmaşık hale gelmiştir. Bütün bu gelişmeler yatırım tercihlerinde rasyonel kararlar alınması konusunda finansal eğitimi zorunlu hale getirmiştir.

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık bireysel ve kurumsal yatırımcılar için olduğu kadar ülke ekonomileri için de oldukça önemli kavramlardır. Bir ülkede, tasarruf ve yatırım ilişkisini dengeleyecek olan finansal eğitimlerin bireysel ve kurumsal yatırımcılara yeterli düzeyde veriliyor olması o ülkede finansal piyasaların gelişimine zemin hazırlar. Finansal okuryazarlık seviyeleri düşük olan yatırımcılar çoğu zaman piyasa koşullarını iyi analiz edemeyerek yatırımlarından zarar edebilmekte ve bunun sonucunda yatırım kararından vazgeçebilmektedir. Bu koşullar altında da finansal sisteme ve ekonomiye yeterince kaynak aktarılamaması gibi bir darboğaz oluşabilmektedir. Finansal okuryazarlık seviyeleri yüksek olan yatırımcıların finansal piyasalarda yapmış oldukları yatırımlar finansal sistemin ve ekonominin etkin ve verimli işleyişine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda; yatırım yapmak isteyen hane halkının ve hali hazırda yatırım yapan yatırımcıların 'finansal okuryazar' niteliği kazanabilmeleri için gerekli olan finansal eğitimleri almaları mikro ve makro düzeyde menfaat sağlayacaktır. Yatırımlarda doğru ve yerinde finansal kararlar verilebilmesi için gerekli ilk iki koşulun finansal eğitim ve finansal okuryazarlık olduğu ifade edilebilir. Finansal eğitimlerin etkinliği arttıkça finansal okuryazarlık seviyeleri artan yatırımcılar, hem kendileri için daha karlı yatırım alternatiflerini değerlendirebilmekte hem de ülke ekonomik refahına katkıda bulunabilmektedir.

Özellikle küresel ekonomik kriz sonrasında tüm dünyada önemi gittikçe artan finansal okuryazarlık ve finansal eğitime yönelik olarak eğitim ve seminerler düzenlenmeye başlanmıştır. Dünya Bankası ve Ekonomik Kalkınma İşbirliği gibi uluslararası kuruluşlar da finansal okuryazarlık alanında yapmış oldukları araştırmalarla ülkeleri finansal okuryazarlığı bir devlet politikası haline getirmeleri konusunda teşvik etmiştir. Finansal okuryazarlığın tabana yayılabilmesi ve ülke ekonomilerinde finansal refahın sağlanabilmesi amacıyla yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin ölçülmesi ve gerekli hallerde finansal eğitimler ile desteklenmesi gerekmektedir.

Çalışmanın literatür taraması kısmında finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konuları ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde finansal okuryazarlık kavramı incelenmiş, finansal okuryazarlığın önemi, özellikleri ve sağladığı faydalar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise finansal eğitim kavramı, finansal eğitimin önemi ve işlevleri incelenerek, finansal eğitim önerilerine yer verilmiştir. Çalışma sonuç ve öneriler kısmı ile sonlandırılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Lusardi vd. (2010), gençlerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek için uyguladıkları anket sonucunda genel olarak gençlerin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Genç yetişkinlerin üçte birinden daha azının faiz oranları, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi hakkında temel bilgiye sahip olduğunu; finansal okuryazarlığın sosyodemografik özellikler ve ailedeki finansal gelişmişlik ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Finke ve Huston (2014), finansal okuryazarlığın literatürde nasıl kavramsallaştığını ve ölçüldüğünü araştırdıkları çalışmalarında teorik bir yaklaşım ile finansal okuryazarlık ve eğitim arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. Finansal okuryazarlığın; varlık birikimi, portföy seçimi ve kredi seçimi arasındaki yolları belirleme konusunda olumlu katkılar sağladığını belirtmişlerdir. İncelenen çalışmaların kanıtlarının ise finansal eğitimin finansal okuryazarlığı ve karar kalitesini iyileştirebileceğini gösterdiği vurgulanmıştır.

Lusardi (2015), lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin tespit edilmesi amacıyla Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı bünyesinde ilk uluslararası anketin uygulanmasına başkanlık etmiştir. Bu değerlendirme birçok ülkeyi kapsayan ve birkaç yıl süren bir değerlendirme olmuştur. Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular, okul müfredatlarına finansal okuryazarlığın entegre edilmesi de dahil olmak üzere finansal eğitim politikalarındaki değişiklikler için bir katalizör niteliği taşımaktadır. Bu çalışma da finansal okuryazarlığın 21. yüzyıl için sahip olunması gereken temel bir beceri olduğunu göz önüne sermektedir.

Opletalova (2015), Çek Cumhuriyeti eğitim sisteminde finansal eğitim ve finansal okuryazarlığı araştırdığı çalışmasında finansal eğitime duyulan ihtiyaca dikkat çekmiştir. Ülkede finansal eğitimin ilköğretimde eğitimin zorunlu bir bileşeni olduğu fakat finansal okuryazarlığın ve finansal ürün kullanımının gelişip gelişmediğinin zamana yayılması gerektiği belirtilmiştir. Buna rağmen, finansal okuryazarlığın da okul müfredatına dahil edilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Şahin ve Barış (2017), finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları ilişkisini incelemek üzere çalışmalarında kamu çalışanlarına uyguladıkları anket verilerini lojistik regresyon analizi ile değerlendirmişlerdir. Analiz sonuçları, kamu çalışanlarının finansal gelişmeleri takip etme ve temel-ileri düzeyde finansal okuryazar olma durumunun tasarruf etme davranışları üzerinde anlamlı ve pozitif etkili olduğunu belirlemiştir. Burada elde edilen sonuç, finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasının bireysel tasarrufların artırılmasında önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

Aydın (2018), finans eğitimi ve finansal okuryazarlık konularında üniversitede finans dersleri almış olan öğrenciler üzerinde bir anket çalışması yapmıştır. Finans derslerini aldıktan sonra öğrencilerin finansal durumlarını yönetme, uzun vadeli tasarruflarda bulunma ve risk alma konularında çok az bir ilerleme gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç üniversitelerin finans dersleri öğretim programlarının içeriğinde düzenlemelerin yapılması gerekliliğini ön plana çıkarmıştır.

De Beckker vd. (2020), çalışmalarında milli kültürün yetişkinlerin finansal okuryazarlık seviyesi üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla 12 ülkede OECD/INFE finansal okuryazarlık anketini uygulamışlardır. Araştırma sonuçları finansal sosyalleşme doğrultusunda belirsizlikten kaçınmanın finansal okuryazarlığı olumsuz etkilediğini göstermiştir. Bu doğrultuda gelecekte yapılacak olan uluslararası finansal okuryazarlık çalışmalarında kültürel boyutların dikkate alınmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Gerrans (2021), lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarına yönelik finansal eğitim müdahalelerini araştırmıştır. Öğrencilerin kişisel finans eğitimlerini tamamladıktan hemen sonra finansal okuryazarlık seviyelerinin arttığını, üç yıl sonra ise az bir düşüşle finansal okuryazarlık etkilerini sürdürdüklerini ve finansal davranışlarına katkı sağladıklarını tespit etmiştir.

Gui vd. (2021), Çin'in Shenzen kentinde finansal eğitim programının bireylerin farkındalığı ve finansal okuryazarlıkları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bireylerin bir kısmının yüksek getirili bir finansal ürünle ilişkili yüksek riskin farkında olmayabileceği ve bu nedenle risk tutumlarıyla tutarsız finansal ürünlere yatırım yapabileceği belirtilmiştir. Finansal eğitim programına katılan özellikle riskten kaçınan bireylerin, yüksek riskli ürünlere yatırım yapma eğilimlerinin büyük ölçüde azaldığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgudan hareketle eğitim programının yatırımcılara rastgele verilmesi yerine, riskten kaçınan yatırımcıların finansal eğitim programlarına katılması önerilmektedir.

FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal Okuryazarlık Kavramı

Okuryazarlık sözcüğünün en bilinen kullanımı okuma ile ilgilidir. Ulusal Okuryazarlık Enstitüsü okuryazarlığı bir bireyin herhangi bir dilde okuma, yazma ve konuşması, mevcut problemleri işte, bireyin ailesinde ve toplumda işlev görmek için gerekli yeterlilik seviyelerinde hesaplama ve çözme becerisi olarak tanımlamaktadır (Remund, 2010: 282-283).

Okuryazarlık, okuma, yazma ve konuşma yeteneğidir. Okuryazarlığın temel anlamının incelenmesi, iletişim becerilerinin finansal okuryazarlıkta bir rol oynadığını hatırlatmaktadır. Sayıları hesaplayabilmek ve temel ekonomik kavramları anlayabilmek gibi üst düzey yetkinlikler de finansal okuryazar olmak için gereklidir. O halde parayı yönetmeyi öğrenmek, basitçe okumayı, yazmayı ve konuşmayı öğrenmekten daha karmaşık bir yol ve hedef içermektedir. Dolayısıyla finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde öz-yeterlik ve güven gibi nitelikler önem arz etmektedir (Remund, 2010: 283).

Finansal okuryazarlık, farklı insanlar için farklı şeyler ifade etmekte ve bu durum, literatürde kullanılan birçok tanımda açıkça yansıtılmaktadır. Bazı bireyler için, ekonomi anlayışını ve hane halkı kararlarının ekonomik koşullardan ve koşullardan nasıl etkilendiğini içeren geniş bir kavramdır. Bazı bireyler için ise, bütçeleme, tasarruf, yatırım ve sigorta gibi oldukça dar bir şekilde temel para yönetimine odaklanmaktadır. Finansal okuryazarlık için küresel olarak, birbirinin yerine uygulanan bazı ifadeler bulunmaktadır. Finansal eğitim, finansal yetenek ve finansal okuryazarlık, uluslararası veya ulusal kuruluşların dilinde bulunabilecek üç önemli ifadedir. Finansal okuryazarlık için uygun tanım araştırılırken çoğu tanımın finansal eğitim

ve finansal kapasiteyle örtüştüğü veya birleştirdiği ve bununda kafa karışıklığına neden olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, en iyi, en net ve en belirgin tanım ise OECD'ye aittir:

“Finansal kavramlar ve riskler hakkında bilgi ve anlayış ile bu tür bilgi ve anlayışı çeşitli finansal bağlamlarda etkili kararlar almak, bireylerin ve toplumun finansal refahını iyileştirmek için uygulama becerileri, motivasyonu ve güveni ve ekonomik hayata katılımı sağlamak”. (OECD 2012) (Saeedi ve Hamed, 2018: 3-4).

Finansal okuryazarlık, finansal seçenekleri anlama ve analiz etme, gelecek için planlama ve olaylara uygun şekilde yanıt verme yeteneği anlamına gelmektedir. Finansal okuryazarlık yeteneğine sahip olmak yaşam ve çalışma koşulları üzerine etki ederek geleceği tahmin etmede ve insan gelirini artırmada çok yardımcı olabilmektedir (Taft vd., 2013: 63).

ABD Ulusal Finansal Okuryazarlık Stratejisi şu duruma değinmektedir: “Finansal okuryazarlık, tüketicileri daha iyi alışveriş yapmaları için güçlendirebilmekte, mal ve hizmetleri daha düşük maliyetle elde etmelerine olanak sağlayabilmektedir. Finansal okuryazarlık, hanehalkı bütçelerini optimize ederek tüketmek, tasarruf etmek veya yatırım yapmak için daha fazla fırsat sağlamaktadır ” (Remund, 2010: 284). Finansal kararlar genellikle karmaşıktır ve bilişsel yetenek, hanelerin bu zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olmada önemli bir rol oynayabilmektedir. Örneğin, hanehalkı ipotek kararları son derece önemlidir, ancak bireyler ipoteklerini yeniden finanse edip etmemeye karar verirken düzenli olarak maliyetli hatalar yapmaktadırlar. Hangi kredi kartının kullanılacağı, hangi bankanın kullanılacağı veya hangi yatırım fonuna yatırım yapılacağı gibi kararlar bile, olasılık ve bileşik faizin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını gerektiren karmaşık hesaplar içerebilmektedir (Cole vd., 2012: 15).

Finansal okuryazarlık, bireyin yaşamında değişen ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak kişinin temel finansal kavramları anlama ve kişisel finansmanı uygun yöntemlerle yönetme, kısa vadeli ve sağlam karar verme, uzun vadeli finansal planlama yoluyla kişisel finansmanı yönetme becerisine ve güvenine sahip olma derecesinin bir ölçüsü olarak tanımlanmaktadır (Remund, 2010: 284).

Finansal okuryazarlığın bu kavramsal tanımı, Kişisel Finansal Okuryazarlık için Jumpstart Koalisyonu tarafından sunulan ve Amerika Birleşik Devletleri hükümeti tarafından benimsenen tanımla şu şekilde karşılaştırılmaktadır: Finansal okuryazarlık, bir ömür boyu finansal refah için finansal kaynakları etkin bir şekilde yönetebilecek bilgi ve becerileri kullanma yeteneğidir (Remund, 2010: 284-285).

Finansal okuryazarlık, Birleşik Krallık'ta Noctor vd., (1992) tarafından "bilgili kararlar verme, paranın kullanımı ve yönetimi ile ilgili etkili kararlar alma yeteneği" olarak tanımlanmaktadır. Finansal açıdan okuryazar bir kişinin aşağıdakileri içeren bir dizi yetenek ve tutumdan yararlanacağı önerilerek bu tanım işlevsel hale getirilmektedir ((Schagen ve Lines, 1996: 91) aktaran: (Beal ve Delpachitra, 2003: 1)):

- Para yönetiminin merkezindeki anahtar kavramların anlaşılması;
- Finansal kurumlar, sistemler ve hizmetler hakkında çalışma bilgisi;
- Hem genel hem de özel bir dizi analitik ve sentetik beceri;

- Finansal işlerin etkili ve sorumlu bir şekilde yönetilmesine olanak tanıyan tutumlar

Finansal okuryazarlık, finansal karar vermeyi de etkilemektedir. Temel finansal kavramlar hakkındaki bilgisizlik, emeklilik planlamasının eksikliği, borsaya katılım eksikliği ve zayıf borçlanma davranışıyla ilişkilendirilebilmektedir (Lusardi, 2008:2). Finansal okuryazarlığın önemine rağmen araştırmalar, özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki bireylerin arasında bu yeteneğin mükemmel olmadığını göstermektedir. Finansal hayatın karmaşıklığı, karar verirken birçok seçeneğin varlığı ve kişisel finans konularını öğrenmek için yeterli zaman ve paraya sahip olmama gibi etkenler bu topluluklardaki bireylerin düşük finansal okuryazarlık düzeyinde kalmasına neden olmaktadır (Taft vd., 2013: 63).

Bir kişinin davranış şekli, finansal refahı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Bu nedenle, bir finansal okuryazarlık ölçütü dahilinde davranış kanıtlarının toplanması önem arz etmektedir. OECD INFE temel anketi bunu, bir satın alma yapmadan önce düşünme, faturaları zamanında ödeme ve bütçeleme, tasarruf ve ödünç alma gibi davranışlar hakkında farklı tarzlarda çeşitli sorular sorarak yapmaktadır (Atkinson ve Messy, 2012: 6).

Finansal okuryazarlık, giderek karmaşıklaşan bir finansal ortamda faaliyet gösteren tüketiciler için gerekli olan temel bir beceri olarak kabul edilmektedir. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetlerin, nüfusları arasında finansal okuryazarlık düzeyini iyileştirmek için etkili yaklaşımlar bulmakla ilgilenmeleri ve bireylere öğrenme fırsatları sağlamak için finansal eğitimde ulusal bir strateji oluşturma veya yönetme sürecinde olması şaşırtıcı bulunmamaktadır (Atkinson ve Messy, 2012: 13).

Finansal Okuryazarlığın Önemi

Okuryazarlık bir lüks değil, bir hak ve sorumluluktur. Dünya yirmi birinci yüzyılın zorluklarıyla başa çıkacaksa, tüm bireylerin enerjisi ve yaratıcılığı kullanılmalıdır. Cehalet her zaman olmuştur, ancak bazı toplumlarda her zaman bir sorun olmamıştır. Modern ulaşım ve iletişim araçları insanları birbirine yaklaştırdıkça, teknik gelişme hızlandıkça, nüfus arttıkça bu gelişmelerin dışında kalan toplumlarda ve uluslarda cehalet bir sorun haline gelmiştir. Cehaletle başa çıkmak ve gelişmelere cevap verebilmek için bireylerin donanımlı olması gerekmektedir (Mason, 2003: 36-37).

Okuryazarlık bireylerin daha etkin çalışmasını sağlamak için önemlidir. Yapılan çalışmalar okuryazar insanların verilen eğitimleri daha hızlı özümlediklerini ve daha verimli çalıştıklarını göstermektedir. Dolayısıyla üretkenlik artması ve elde edilen yüksek karlarla birlikte alınan ücrette artmaktadır. Bu bakış açısına göre okuryazarlığın faydaları hem bireysel hem de toplumsal düzeyde insani ve ekonomik terimlerle ölçülebilmektedir. Okuryazarlık, bireyin refahına ve aynı zamanda o kişinin parçası olduğu toplumun refahına katkıda bulunmaktadır. Cehalet, hem bireyler hem de toplum tarafından elde edilen ilerlemelerin karşılığını almasını engellediği için olumsuz olarak görülmektedir (Mason, 2003: 36-37-38).

Finansal piyasaların deregülasyonu, serbestleştirilmesi ve finans mühendisliği yoluyla maliyetlerin azaltılması, bilgi ve telekomünikasyon alanındaki gelişmeler, çok özel piyasa ihtiyaçlarını karşılamak için uyarlanmış birçok yeni finansal ürün ve hizmeti beraberinde getirmektedir. Bu finansal ürün ve hizmet yenilikleri, bireylerin daha çeşitli finansal ürünlere

erişimini sağlamak ve tasarruflarını değerlendirmek için onlara daha fazla seçenek sunmaktadır. Bu yenilikler bireylere sadece daha fazla seçenek sunmakla kalmayıp, aynı zamanda yeniliklere ilişkili faydaları ve maliyetleri daha spesifik anlamalarını sağlamak açısından çok önemlidir (Jariwala, 2013: 22). Yeni ürünler ve finansal hizmetler yaygınlaştıkça, dünyanın dört bir yanındaki finans piyasaları "küçük yatırımcılar" için giderek daha erişilebilir hale gelmektedir. Yaygın olarak bulunabilen öğrenci kredileri, ipotekler, kredi kartları, emeklilik hesapları, maaşlar gibi finansal ürünlerin birçoğu finansal olarak bilgisiz yatırımcılar için karmaşık ve zor bir bilgi yüklemektedir. Bu nedenle finans ve emeklilik alanındaki gelişmeler küçük bireylere borçlanma, yatırım yapma ve tasarruf etme konusunda büyük sorumluluklar yüklemektedir (Lusardi vd., 2010: 1-2).

Gelişmekte olan ekonomiler için, finansal açıdan eğitilmiş bireyler, finans sektörünün reel ekonomik büyümeye ve yoksulluğun azaltılmasına etkili bir katkı sağlamasına yardımcı olabilmektedir. Ancak, finansal okuryazarlık, daha gelişmiş ekonomiler için, bireylerin emeklilikte yeterli geliri sağlayacak kadar tasarruf sağlarken iflas ve hacizle sonuçlanabilecek yüksek borç seviyelerinden kaçınmalarına yardımcı olmak için de çok önemlidir (OECD ve Development Staff, 2005: 2). Çeşitli araştırmalar tarafından tespit edilen düşük finansal okuryazarlık seviyeleri, insanları bilinçli seçimler yapmaktan alıkoymakta ve emeklilik için tasarrufla ilgili kararları erteleme eğilimini artırmaktadır. Önümüzdeki yıllarda yaşlılar arasında yoksulluğu önlemek ve giderek artan sayıda yaşlı insanın sosyal güvenliğe güvenmek zorunda kalmaması için, bireyleri karar süreçlerinde destekleyecek adımlar atılması planlanmaktadır (Oehler ve Werner, 2008: 254).

Bireyler her yıl birçok finansal karar almaktadır. Bunlar, nasıl bütçe yapılacağı, ne kadar harcanacağı ve tasarruf edileceği, paralarını nereye yatıracakları, finansal risklerini nasıl yönetecekleri, harcamalarını finanse etmek için ne kadar borca ihtiyaç duyabilecekleri bu borcun nasıl olması gerektiği gibi çok çeşitli finansal konularla ilgilidir. Bu kararlar karmaşıklığa göre değişmekte, ancak hepsi en azından temel düzeyde finansal okuryazarlık gerektirmektedir (Widdowson ve Hailwood, 2007: 38).

İyi bilgilendirilmiş finansal kararlar alma yeteneği, bireylerin finansal işlerini yönetme becerisinde önemli bir rol oynamaktadır. Finansal kararların sonuçlarının, bir bireyin finansal güvenliği ve yaşam standardı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. İyi düzeyde finansal okuryazarlığa sahip bir kişi, finansal işlerini ihtiyatlı bir şekilde yönetmek için bu bilgi ve becerilere sahip olmayan birine göre muhtemelen daha iyi konumda yer almaktadır (Widdowson ve Hailwood, 2007: 38). Finansal açıdan iyi bilgilendirilmiş olan bireyler erken yaşlardan itibaren sağlam finansal planlamanın bilgeliğini kabul etmekte ve bunu yaparak, finansal hedeflerine ulaşma şanslarını arttırmaktadırlar. Finansal cehaletin - "parayla kötü olmanın" maliyeti de aynı derecede belirginlik göstermektedir. Hayatları kötü finansal kararlar alarak geçenler, kaçınılmaz olarak başka türlü elde edilenden çok daha düşük bir yaşam standardına sahip olacaklardır (Hall, 2008: 13). Ayrıca, finansal cehalet önemli uzun vadeli finansal sonuçlara sahip olabilmektedir. Örneğin, faiz bileşiminin gücünü hafife alanların aşırı miktarda borçla karşılaşmaları daha olası görünmektedir. Yeniden finanse edemeyenler veya faiz oranlarının değiştirebileceği miktarı doğru bir şekilde tahmin edemeyenler, ipotek faizinde önemli ölçüde daha fazla ödeme yapacaklardır (Lusardi vd., 2010: 3). Bireyler açısından finansal okuryazarlık iki nedenden ötürü

endişe içermektedir. Bireyler genellikle günümüzün karmaşık piyasasında gezinmek için yeterli bir finansal altyapıya veya anlayışa sahip olmamaktadır. Aynı zamanda bireyler genellikle gerçekte olduğundan çok daha fazla finansal okuryazar olduklarına inanmaktadırlar (OECD ve Development Staff, 2005: 2).

Finansal okuryazarlık her zaman önemliyken, bireylere daha geniş bir yelpazede finansal ürünler ve finansal hizmetler pazarlandığından, finansal eğitime duyulan ihtiyaç birçok ülkede daha fazla hız kazanmıştır (Hall, 2008: 14). Finansal eğitimin “teorisi” şuna benzemektedir. Diğer her şey eşit tutulduğunda, finansal eğitim daha fazla finansal bilgi sağlamakta, daha fazla finansal bilgi daha sonra daha iyi finansal davranışa yol açmakta ve daha iyi finansal davranış ise sonuçta iyileştirilmiş tüketici sonuçlarına neden olmaktadır. Gerçekte, finansal eğitim lehine olan argümanın temel taşı, doğrudan bu bağlantıların geçerliliğine dayanmaktadır (Hathaway ve Khatiwada, 2008: 1-2).

Tüm bu gelişmeler bireylerin tercihi açısından memnuniyetle karşılanacak olsa da, en temel finansal ürünler etrafında bile aynı anda karar verme karmaşıklığını artırdıklarına dair şüphe bulunmamaktadır. Finansal okuryazarlık, daha çok, bu karmaşıklığın üstesinden gelebilmeleri, finansal yenilik ve yeni finansal ürünlerden kaynaklanan faydalardan tam olarak yararlanabilmeleri için bireyleri güçlendirmekle ilgilidir (Hall, 2008: 14).

Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Tarihsel olarak bakıldığında, çoğu eğitim sisteminin bireylerin finansmanına fazla önem vermediği görülmektedir. 2000’li yıllara kadar incelendiğinde birçok insanın bireysel finans becerilerinin sınırlı olduğu veya yaşadıkları finansal ikilemlere yanıt olarak kendi kendilerine öğrenmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak son birkaç yıldır, finansal okuryazarlık konusu eğitimcilerin, bireylerin, işletmelerin, devlet kurumlarının, kuruluşların ve politika yapıcılarının gündemlerinde yükselmektedir. İyi bilgilendirilmiş, finansal açıdan okuryazar olan bireyler aileleri için daha iyi kararlar vermekte, ekonomik güvenlerini ve refahlarını artırmaktadırlar. Güvenli aileler, hayati önem taşıyan, gelişen topluluklara daha iyi katkıda bulunabilmekte ve toplumun ekonomik gelişimini daha da teşvik edebilmektedir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık yalnızca bireysel hane ve aile için değil, aynı zamanda topluluklar için de önem arz etmektedir (Hogart ve Hilgert, 2002: 1).

Finansal okuryazarlığın giderek artan görünürlüğünün bir nedeni, 21. yüzyılın finansal piyasasının daha karmaşık hale gelmesidir. Böylece bireylerin yeni teknolojilerin nasıl kullanılacağı ve bilinçli bir şekilde finansal kararların nasıl alınacağı konusunda uygun bilgileri biriktirmeleri gerekmektedir. Finansal ürünler ve hizmetler genişledikçe ve finansal hizmetler için yeni sunum kanalları geliştikçe bilgi ve bu bilgiyi karar vermede deşifre etme ve kullanma yeteneği daha gerekli hale gelmektedir (Hogart ve Hilgert, 2002: 1).

Bireysel veya aile finansının bir yönetimi olarak finansal okuryazarlık üç bileşen içermektedir (Klínsky ve Chroma, 2009; aktaran: Tomaskova vd., 2011: 366):

- Parasal okuryazarlık: Nakit ve nakitsiz paranın yönetimi için gerekli yetkinlikler,
- Fiyat okuryazarlığı: Fiyat mekanizmasını ve enflasyonu anlamak için gerekli yetkinlikler,

- Bütçe okuryazarlığı: Bireysel veya aile bütçesinin yönetimi için gerekli olan yetkinlikler ve çeşitli yaşam durumlarını finansal açıdan yönetme becerisini içermektedir. Bütçe okuryazarlığı sadece yukarıda açıklanan genel bileşeni değil, aynı zamanda iki özel bileşeni de içermektedir. Finansal varlıkların idaresi ve finansal borçların idaresi (krediler veya leasing). Her iki durumda da bu, farklı ve karmaşık finansal ürün ve hizmetlerin piyasasında çok iyi bir yönelim, farklı ürün veya hizmetleri karşılaştırma ve en uygun olanı seçme becerisini varsaymaktadır.

Finansal okuryazar bireylere ait bazı özellikler aşağıda sıralanmaktadır (Hopley, 2003:9):

- Finansal okuryazarlık, bankaların bireylere sunduğu finansal ürün ve hizmetlerin gerekli bir bileşenidir.

- Bireylerin çıkarlarını korumak için finansal okuryazarlıkta erken müdahale şarttır.

- Yetişkinler, olumlu sonuçlar vermeyen bir programa katılmamaktadır. Başarılı programlar eğlenceli, erişilebilir, zamanında ve yetişkinler için yapılandırılmaktadır.

- Finansal eğitim başarının anahtarıdır; Birçok finansal sorun, kötü kararlardan, eğitim eksikliğinden ve müşterilerin sorularını yanıtlamak için yetersiz kaynaklardan kaynaklanmaktadır.

- Mali eğitim erken başlamalı ve aynı zamanda yaşlı vatandaşlara da ulaşmalıdır.

- Öğretim materyalleri altıncı sınıf okuma seviyesinde yazılmalıdır.

-Finansal okuryazarlık programları öğrencilere kendi finansmanlarını nasıl kontrol edeceklerini öğretmelidir. Mezunlara kişisel para yönetimi kararları verme ve sağlam bir finansal portföy oluşturma yeteneklerini tanıyan bir sertifika vermelidirler.

- Kredi birlikleri tarafından düşük gelirli ve kırsal alanlarda finansal eğitim programları sunabilir.

Finansal Okuryazarlığın Faydaları

Finansal okuryazarlık, maddi refahı etkileyen finansal koşulları okuma, analiz etme, yönetme ve iletişim kurma becerisidir. Finansal seçimleri ayırt etme, parayı ve finansal konuları rahatsızlık duymadan tartışma, geleceği planlama ve genel ekonomideki olaylar da dahil olmak üzere günlük finansal kararları etkileyen yaşam olaylarına yetkin bir şekilde yanıt verme becerisini içermektedir (Kharchenko, 2011: 48):

- Finansal okuryazarlık, modern bir toplumda hayatta kalmak için insanların ihtiyaç duyduğu temel bir bilgidir.

- Finansal bilgi, toplumda günlük işleyiş için gereken temel finansal terimlerin ve kavramların anlaşılması olarak tanımlanmaktadır.

-Finansal okuryazarlık, kendi kendini değerlendiren finansal bilgi veya nesnel bilgi olarak tanımlanmaktadır.

-Finansal okuryazarlık, bir kişinin finansal kavramları anlama ve kullanma yeteneğini ifade etmektedir.

Finansal okuryazarlık birçok düzeyde önemlidir. Elbette, kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler adına karmaşık ve pahalı mali kararlar vermek zorunda olan birey için çok önemlidir (Mandell, 2006: 1). Finans piyasasında bireyleri korumak için finansal eğitim kilit bir unsur olarak gösterilmektedir. Finansal okuryazarlık, insanlara başarılı olmak için gerekli kişisel finansın temellerini tanıma ve anlama fırsatı vermektedir. Vatandaşlara finansal ürün ve hizmetleri daha iyi anlamalarını ve finansmanlarını etkin bir şekilde ele alabilmelerini sağlamak için gerekli bilgileri sağlamaktadır (Chlouba vd., 2011: 370). Finansal okuryazarlık bireylerin finansal işlerini yönetmelerine ve yaşam standartlarını iyileştirmelerine yardımcı olmaktadır. Ama aynı zamanda finansal sistemin sağlamlığına, verimliliğine ve ekonominin performansına önemli katkı sağlamaktadır (Hall, 2008: 18).

Finansal okuryazarlık bireylere, topluma ve ekonomiye sağladığı faydalar nedeniyle önemlidir. Finansal olarak okuryazar olmayan tüketiciler, finansal olarak okuma yazma bilmeyen tüketicilerle karşılaştırıldığında, şu eğilimdedir (Capuano ve Ramsay, 2011: 35):

- Daha fazla harcanabilir gelire sahip olarak, ömür boyu daha fazla fayda elde etmek,
- Daha fazla birikime sahip olmak,
- Emeklilik için daha fazla tasarruf etmek,
- Borcu aktif olarak yönetmek,
- İhtiyatlı bir şekilde ödünç almak,
- Finansal hedefleri konusunda daha gerçekçi olmak,
- Yeteneklerini abartmaya daha az meyilli olmak,
- Finansal piyasalarda daha aktif olmak,
- Finansal olarak daha emin olmak,
- İhtiyaçlarına uygun, daha doğru finansal ürünleri tercih etmek,
- Tüketici haklarını anlamak
- Finansal ürünleri daha iyi anlamak ve bu nedenle finansal kurumlarla daha fazla pazarlık gücüne sahip olmak,
- Finansal durumlarını, bütçelerini planlamak ve finansal açıdan verimli olmayı öğrenmek.

Bireysel finansal okuryazarlık, işyeri dahil her yerde insanları etkilemektedir. Çalışanlar daha çok para kazanmaya odaklanırlarsa, işe odaklanma olasılıkları daha yüksek olmaktadır. Ancak para biriktirmek veya yatırım yapmak yerine para harcayan çalışanlar işe daha az bağlı ve kişisel mali sorunlarına daha çok odaklanmaktadır (Davis ve Carnes, 2005: 12).

Sonuç olarak, finansal açıdan okuryazar olan bireyler, aşağıdaki nedenlerden dolayı finansal sistem ve ekonomiye fayda sağlamaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 36):

- Daha bilgili bir birey, daha fazla rekabet, yenilik ve kaliteli ürünler oluşturarak daha kaliteli ve daha değerli ürünler talep etmektedir. Bu durum, piyasa disiplini meydana getirmektedir,

- Finansal açıdan okuryazar olan bireylerin yeterli sigorta kapsamına sahip olma olasılığı daha yüksektir, bu da kayıplar için ekonomi üzerindeki yükü azaltmakta ve iş faaliyetlerini azaltmaktadır,

- Emeklilik için daha fazla tasarruf etmek, yükü devletten uzaklaştırmakta ve bireyleri kendi kendine finanse eden emekliliğe hazırlamaktadır,

- Bireyler, piyasadaki döngüsel değişikliklere daha iyi hazırlanabilecek ve buna göre tepki verebilecektir.

Finansal okuryazar olan bireyler, topluma iki ana fayda sağlamaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 36):

- Finansal bilgilerinden dolayı insanlar ihtiyaçlarına uygun finansal ürün ve hizmetlere nasıl erişeceklerini bilirler,

- Devletin finansal politikalarını daha iyi anlayabilen bir toplum oluşur.

Diğer taraftan pek çok gelişmiş ülke yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları, bireylerin finansal ürünler ve uygulamalar hakkında yeterince bilgilendirilmediğini göstermektedir. Bu, finansal cehaletin, insanların emeklilik için birikim yapma ve yatırım yapma yeteneklerini engelleyerek, yaşlıdaki refahlarını baltalayabilmesi açısından rahatsız edici bir durumdur. Ayrıca, bu eksikliklerin, finansal açıdan cahil olmanın onları emeklilikte ekonomik zorluklarla karşı karşıya getirebileceği belirli demografik özelliklere sahip topluluklar (düşük eğitilmiş ve gelirli, azınlıklar, kadınlar vb.) arasında yoğunlaşmasıyla da ilgilidir (Lusardi ve Mitchell, 2007: 43).

Sonuç olarak, finansal okuryazarlık bireylerin finansal olarak yıkıcı olan işlemlere dahil olmaktan nasıl kaçınacaklarını anlamalarına yardımcı olduğu için önemlidir. Finansal okuryazarlık, yatırımcıların tasarruf veya yatırım için verilen fırsatın daha gerçekçi değerlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca bireylerin finansal konularda beceri ve pazarlık gücünü artırmalarına, ömür boyu finansal refah açısından verimliliğe, aktif borç yönetimi, değerlendirme ve doğru finansal ürünü güvenle seçmelerine, harcamaları kontrol etmelerine tasarruf ve yatırım davranışını teşvik etmelerine ve böylece emeklilik planlamalarını hazır hale getirmelerine katkı sağlamaktadır.

FİNANSAL EĞİTİM

Finansal Eğitim Kavramı

Finansal okuryazarlığın "finansal kavramları anlama ve bilme anlamına geldiği ve bireylerin etkili finansal karar vermesi için çok önemli olduğu" söylenmektedir. Bu anlayış ve bilgi, "bir bireyin finansal konular ve kavramlara yönelik bilgi, tutum veya davranışını ele alan herhangi bir

programı içerecek şekilde" tanımlanan finansal eğitimle artırılabilir. Finansal okuryazarlığın söz konusu tanımı, finansal eğitim alan bireylerin ve ailelerin daha etkili finansal kararlar alabileceğini ima etmektedir. Bu amaca ulaşmak için, finansal okuryazarlık eğitimi programları, genel olarak üç türden oluşan finansal eğitim programları ile finansal "bilgiyi" artırmayı amaçlamaktadır: tasarruf, bütçe, yatırım ve kredi yönetimi eğitimi; emeklilik ve tasarruf eğitimi; ev satın alma ve yönetimi konusunda eğitim (Holden vd., 2009: 5).

Finansal okuryazarlık, finansal eğitim veya finansal yeterlilik için üzerinde mutabık kalınan tek bir tanım bulunmamasıyla birlikte, bilim adamları bu terimlerin farklı anlamları hakkında fikir vermektedir. Okuryazarlık, temel bilgi veya yeterliliğe sahip olmak şeklinde tanımlanırken finansal eğitim, bu kapasiteyi inşa etmenin yolu olarak tanımlanmaktadır. Yetişkinlere ve çocuklara yönelik geniş tabanlı finansal eğitim programlarının çoğu, tüm katılımcıları bankacılık, finans, tasarruf, kredi vb. konularda minimum temel para yönetimi becerileri bilgisine getirmeye çalışmaktadır. Birçoğu bireysel veya ailevi hedeflere uyum sağlamaya çabalamaktadır. Johnson ve Sherraden (2007), finansal yeterlilik teriminin yalnızca eğitim kavramını değil, aynı zamanda finansal hizmetlere ve kurumlara erişimi de kapsamayı amaçladığını öne sürmektedir (McCormick, 2009: 71).

Finansal eğitim, insanların doğru kararlar vermelerini ve kişisel finansal durumlarını başarılı bir şekilde yönetmelerini kolaylaştıran bir yetenek geliştirme sürecidir. Finansal okuryazarlık ise edinilen bilgi ve yetenekleri kullanma kapasitesidir. Diğer bir deyişle, finansal eğitimin odağı bilgidir, finansal okuryazarlık ise bireylerin bilgi, davranış ve finansal tutumlarını içermektedir. Anderloni ve Vandone (2010), finansal eğitimi, bireyin finansal sorunları anlamasına ve kişisel finansmanını tatmin edici bir şekilde yönetmesine ve böylelikle borçluluktan kaçınmasına izin verdiği için önleyici bir yol olarak tanımlamaktadır (Potrich vd., 2015: 357).

Finansal Eğitimin Önemi

Finansal okuryazarlık, gittikçe karmaşıklaşan bir ortamda faaliyet gösteren insanlar için zorunlu olarak kabul edilmektedir. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, çeşitli eğitim düzeylerinde öğrenme fırsatları sunmak amacıyla finansal eğitim için ulusal stratejilerin oluşturulması veya iyileştirilmesi yoluyla nüfuslarının finansal okuryazarlık düzeylerini iyileştirmek için etkili yaklaşımlar bulmakla ilgilenmektedirler (Potrich vd., 2015: 356-357). 1990'lardan günümüze kadar geçen on yıl boyunca, finansal eğitim konusu eğitimcilerin, topluluk gruplarının, işletmelerin, devlet kurumlarının ve politika yapıcıların gündemlerinde yükselmektedir. Finansal eğitime olan bu artan ilgi, finansal ürünlerin artan karmaşıklığı ve bireylerin kendi finansal güvenlikleri için artan sorumlulukları tarafından tetiklenmiştir. İyi bilgilendirilmiş, finansal açıdan eğitilmiş bireyler, aileleri için daha iyi kararlar verebilirler ve bu nedenle ekonomik güvenliklerini ve refahlarını artıracak bir konumdadırlar. Finansal açıdan güvenli aileler, hayati önem taşıyan, gelişen topluluklara daha iyi katkıda bulunabilmekte ve böylece toplumun ekonomik gelişimini daha da teşvik edebilmektedirler. Bu nedenle, finansal eğitim yalnızca bireysel haneler ve aileler için değil, aynı zamanda topluluklar için de önemlidir (Hilgert vd., 2003: 309).

Değerli bir finansal eğitim programı katılımcıların bir hedef belirlemesiyle başlamaktadır. Bireysel hedeflere ulaşılmadan daha önce finansal eğitimin hedeflerini açıkça tanımlamak gerekmektedir (Kozup ve Hogarth, 2008: 127).

Etkili eğitim programları tasarlanmasının belki de bir anahtarı, sayıları değiştirme yeteneği ve rahatlığı olarak tanımlanan finansal okuryazarlığın gerçek merkezinde ne olduğunu sormakta yer almaktadır. Finansal okuryazarlık aynı zamanda, kişinin kendi kişisel ihtiyaçları, değerleri ve hedeflerine göre belirli bir kararın artılarını, eksilerini tartmak ve değerlendirmek için bir dizi eleştirel düşünme becerisidir. Piyasadaki üst biliş, ikna bilgisi ve kişinin kendi çıkarına göre hareket etme motivasyonu dahil olmak üzere çeşitli bireysel faktörleri etkinleştirmeyi, aşlamayı veya teşvik etmeyi içerebilmektedir. Bu faktörleri bir eğitim girişimi içinde hedef olarak işler hale getirmek gerekebilmektedir (Kozup ve Hogarth, 2008: 131).

Finansal Eğitimin İşlevi

Bilgiye dayalı seçimler yapan bilgili bireyler, etkili ve verimli bir pazar için çok önemlidir. Klasik ekonomide, bilgili bireyler, vicdansız satıcıları piyasanın dışında tutarak kontrol ve dengeyi sağlamaktadırlar (Hilgert vd., 2003: 309). Genel olarak bireyler, yatırım bilgilerinin birincil kaynaklarından biri olarak işveren tarafından sağlanan bilgilere güvenmektedirler. Daha da önemlisi, işveren tarafından sağlanan yatırım bilgilerine daha fazla güvenenler, yetersiz emeklilik varlıkları biriktirme konusunda en yüksek riskle karşı karşıya olan aynı türden katılımcılar olma eğilimindedirler (Blau ve VanDerhei, 2000: 85).

Bireysel finansal eğitim, farklı insanlar için farklı şeyler ifade etmektedir. Bazıları için oldukça geniş şekilde ekonomi anlayışını ve hane halkının kararlarının ekonomik koşullardan ve koşullardan nasıl etkilendiğini kapsamaktadır. Diğerleri için, bütçeleme, tasarruf, yatırım ve sigorta gibi oldukça dar bir şekilde temel para yönetimine odaklanmaktadır. Finansal eğitim çeşitli tanımları aracılığıyla işleyen aşağıdaki konuları içermektedir (Hogarth, 2006: 3):

- Para ve varlıkların yönetimi, bankacılık, yatırımlar, kredi, sigorta ve vergiler konularında bilgili, eğitilmiş ve bilgili olmak,
- Para ve varlıkların yönetiminin altında yatan temel kavramları anlamak (örneğin, yatırımlardaki paranın zaman değeri ve sigortadaki risklerin havuzlanması),
- Finansal kararları planlamak, uygulamak ve değerlendirmek için bu bilgi ve anlayışı kullanmak.

İnsan kaynaklarını daha iyi yönetmek için, işverenlerin, çalışanlarını istedikleri zaman nasıl emekli olacakları konusunda eğitmede daha aktif bir rol almaları gerekmektedir (Blau ve VanDerhei, 2000: 87).

Normal olmayan birey davranışlarının finansal cehaletten ve finansal anlayış eksikliğinden kaynaklandığı varsayılmaktadır. Ancak davranışların nedenlerin olabileceği gösterilmektedir. Finansal okuryazarlık anketlerinde ve literatürde belirlenen yetersiz birey davranışı şunları içermektedir (Capuano ve Ramsay, 2011: 82-83):

- Uzun vadede minimum tasarruf;

- Bütçe yapmamak;
- Emeklilik için önceden plan yapmamak;
- Gereksiz borca girmek;
- Geç geri ödemeler için kredi kartı ücretleri gibi gereksiz ücretlerin tahakkuk etmesi;
- Finansal piyasalardaki tembellik;
- Uygun olmayan finansal ürünleri seçmek;
- Güven eksikliği;
- Finansal ürünlerin temel özelliklerini dikkate almamak;
- Ürünlerin hüküm ve koşullarını okumamak;
- Karşılaştırmalı alışveriş yapmamak;
- Halihazırda sahip olunan ürünlerin uygunluğunu değerlendirmemek;
- Ücret ve masrafları dikkate almamak;
- Yatırım hedeflerini göz ardı etmek;
- Uzağı görememek;
- Paranın “bölümlere ayrılması”;
- Bağımsız tavsiye almamak veya istememek;
- Bilgi anlaşılmadığında daha iyi talimat veya tavsiye aramamak;
- Profesyonel olmayan bilgi kaynaklarına çok fazla güvenmek;
- Bilgi toplamamak veya incelememek;
- Gerektiğinde sigorta satın almamak.

Finansal Eğitim Önerileri

Bireylerin finansal okuryazarlığıyla ilgili artan endişelerin ortasında, finansal eğitim programlarının sayısı ve türleri 1990'ların ortalarından bu yana çarpıcı bir şekilde artmaktadır. Bu programların çoğu bireylere bilgi sağlamaya odaklanmakta, bilgi ve bilgideki artışın finansal yönetim uygulamalarında ve davranışlarında değişikliklere yol açacağı üstü kapalı varsayım altında çalışmaktadır (Hilgert vd., 2003: 309). American Association State of State College ve Universities için yazılmış Perspectives serisinin bir bölümü olan Harnisch (2010), üniversitelere kampüslerinde finansal okuryazarlık girişimleri başlatmaları için 10 öneri vermektedir (Crain, 2013: 13):

- Öğrencilere, öğretim üyelerine ve personele yönelik kampüs çapında, koordineli bir finansal okuryazarlık programı geliştirilmelidir,

- Finansal okuryazarlık müfredata entegre edilmelidir,
- Öğrencilerin finansal burs başvurularını tamamlamalarına yardımcı olmak için çabaları incelenmeli ve geliştirmeye çalışılmalıdır,
- Özel veya "alternatif" öğrenci kredilerini onaylamadan önce öğrencilerin tüm finansman seçeneklerini tüketmelerine yardımcı olunmalı,
- Finansal yardım ofisi dışında bireysel öğrenci finansal danışmanlığına ayrılmış bir ofis kurulmalı,
- Bir çevrimiçi kaynak merkezi geliştirilmeli ve bunu tanıtmak için sosyal ağlar kullanılmalı,
- Finansal okuryazarlık eğitimi öğrencilerin ebeveynlerine, kişisel finans kurslarına yaygınlaştırılmalı,
- Öğrenci / personelin ücretsiz çevrimiçi finansal okuryazarlık kurslarına katılımını teşvik edilmeli,
- Kolej ve üniversite çalışanlarının emeklilik hesabına katılımını artırmak için bilgi erişimi genişletilmeli,

Harnish, bu önerilerini, finansal eğitimin genel olarak bireyler, aileler ve topluluklar için daha fazla güvenlik sağlayan bir kamusal malı olduğu argümanına dayandırmaktadır. Ayrıca, devlet üniversitelerinden kritik kamusal konularda liderlik yapmaları beklenmektedir. Böylece finansal eğitim hizmetlerini genişleterek kamusal amaçlı görevlerini yerine getirebilirler.

Sosyal ve eğitimsel faktörler finansal refahın öngörüsüdür, ancak finansal bilginin rolü gözden kaçırılmaz. Çünkü bireylerin kararları üzerinde koruyucu bir etkiye sahiptir. Benzer şekilde Denegri vd. (1999), erken çocukluk eğitiminde başlayan sosyalleşmenin ergenlik ve yetişkinlik boyunca devam etme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, bu aşamada ömür boyu sürecek finansal alışkanlıkların oluşmasına yol açabilecek değerler, tutumlar, bilgiler ve beceriler açısından güçlü bir ekonomik sosyalleşme vardır. Buradan, ebeveynlerin ve okul eğitiminin katılımının, diğer faktörlerin yanı sıra, bireylerin finansal özelliklerinin oluşumunda anahtar rollere sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, kişisel özellikler (cinsiyet), demografik ve sosyalleşme özellikleri (aile grubu, gelir), birlikte anlaşıldığında çocuklar ve ergenlerin finansal tutumları üzerinde etkili olabilir (Silva vd., 2017: 287).

FSA (1999), finansal açıdan okuryazar olmak için öğrencilere aşağıdaki fırsatların verilmesi gerektiğine inanmaktadır (Mason, 2003: 22-23):

- Bireysel finans bağlamında aritmetik ve okuryazarlık becerilerini geliştirmek,
- Kredi ve borç dahil olmak üzere çeşitli şekillerde paranın doğası ve kullanımı hakkında bir anlayış geliştirmek,
- Finansal bilgi ve tavsiyelere nasıl erişileceğini, yorumlanacağını, sorgulanıp değerlendirileceğini öğrenmek,

-Kişisel finansal kararların sonuçları ve tüketici hakları ve sorumlulukları hakkında bilgi edinmek,

-Belirli bireysel finansal ihtiyaçlara uygun çözümleri seçmek için risklerin ve faydaların nasıl tartılacağını öğrenmek.

Bireylerin finansal anlayış seçeneklerini genişletecek şekillerde inşa etmek için finansal eğitimin kapsamını gerçekçi bir şekilde düşünmek gerekmektedir. Aynı zamanda, finansal eğitimin hizmet edebileceği amaç konusunda gerçekçi olmak önemlidir. Finansal eğitimin herkese uyan tek bir çaba olmadığını unutmamalıyız. Bunun yerine, bu çabalar, finansal karar vermedeki bireysel faktörlerin benzersizliğini ve finansal ürünlerle ilgili değerlendirmeleri etkileyen kendi kendine yeterlilik sürekliliği boyunca pozisyon aralığını ele almalıdır. Finansal eğitim ilerledikçe, bir dizi müfredat geliştirmek için hedef kitleyi, öğretim yöntemlerini ve içeriği dikkate almak önemli olacaktır (Klein, 2007: 209).

Bireyler, kendileri için doğru tasarrufları veya yatırımları seçemeyecek durumdalarsa ve mali açıdan okuryazar değillerse hata yapma ve dolandırılma riski altında olabilirler. Ancak bireyler finansal olarak eğitilirse, finansal hizmet sağlayıcılarını kendi ihtiyaçlarına gerçekten cevap vermeleri için ve hem yatırım seviyeleri hem de ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkileri olması gereken ürünler geliştirmeleri için zorlama olasılıkları artacaktır (Norman, 2010: 200).

Gelişmekte olan ekonomiler için, finansal açıdan eğitilmiş bireyler, finans sektörünün reel ekonomik büyümeye ve yoksulluğun azaltılmasına etkili bir katkı sağlamasına yardımcı olabilmektedir. Ancak, finansal okuryazarlık, daha gelişmiş ekonomiler için, bireylerin emeklilikte yeterli geliri sağlayacak kadar tasarruf etmelerine yardımcı olurken iflas ve hacizle sonuçlanabilecek yüksek borç seviyelerinden kaçınmalarına yardımcı olmak için de çok önemlidir (Norman, 2010: 201).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bir ülkede finansal ve ekonomik sistemi canlandırmanın temeli ülkedeki tasarruf ve yatırım ortamını etkinleştirmektir. Her geçen gün daha da karmaşık hale gelen finansal piyasalarda; tasarruf sahipleri ve yatırımcılar çoğu zaman finansal bilgi eksikliğinden dolayı tasarruf etmek ve yatırım yapmaktan kaçınmakta, faydalarını maksimize edecek yatırım fırsatlarını kaçırabilmektedir. Finansal enstrümanlar hakkında doğru bilgilere erişebilen, doğru analizler yapabilen, piyasaları okuyabilen tasarruf sahipleri ve yatırımcıların varlığı hem kendi refahlarına hem de ülke ekonomisinin refahına katkı sağlamaktadır. Bunun yolu ise şüphesiz yatırım ortamındaki eksiklikleri giderebilecek finansal eğitim uygulamalarından geçmektedir.

Bireysel ve kurumsal yatırımcılar için gerekli olan finansal eğitim politikaları belirlenmeden önce finansal okuryazarlık seviyelerinin finansal okuryazarlık boyutları bağlamında ölçülmesi ve bu doğrultuda etkin eğitim politikalarının uygulanması süreci daha verimli hale getirebilecektir. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini araştıran çalışmalar incelendiğinde gözlenen sonuç; genellikle finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olması ve buna etken de büyük oranda alınan finansal eğitimlerin eksik olması ya da hiç olmamasıdır. Bu doğrultuda; finansal eğitimlerin erken yetişkinlik dönemine kadar çekildiği; orta öğrenimde de basitleştirilmiş, yeterli düzeyde finansal eğitimler verildiği takdirde toplumdaki bireylerin ve geleceğin yatırımcılarının finansal

okuryazarlık seviyelerinde ciddi artışlar olabilir. Doğru finansal eğitim politikaları neticesinde yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri artacaktır. Finansal anlamda okuryazar olan tasarruf sahipleri ve yatırımcılar ise daha rasyonel tasarruf ve yatırımlara yönelecekleri için piyasa ortamının gelişimine katkıda bulunacaklardır. Unutulmamalıdır ki; her şeyin başı eğitimidir.

KAYNAKLAR

- Atkinson, A. ve Messy, F. A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD*. OECD Publishing.
- Aydın, A. D. (2018). Türkiye'de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Beal, D. ve Delpachitra, S. (2003). Financial Literacy Among Australian University Students. *Economic Papers: A Journal Of Applied Economics And Policy*, 22(1), 65-78.
- Blau, G. ve Vanderhei, J. L. (2000). Employer Involvement In Defined Contribution Investment Education. *Benefits Quarterly*, 16(4), 80-89.
- Capuano, A. ve Ramsay, I. (2011). What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics. An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics (March 23, 2011). *U of Melbourne Legal Studies Research Paper*, (540).
- Chlouba, T., Šimková, M. ve Němcová, Z. (2011). Application for education of financial literacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 370-373.
- Cole, S., Paulson, A. ve Shastry, G. K. (2012) forthcoming, Smart Money? The Effect of Education on *Financial Behavior*. *Review of Financial Studies*.
- Crain, S. J. (2013). Are Universities Improving Student Financial Literacy? A Study Of General Education Curriculum. *Journal of Financial Education*, 1-18.
- Davis, R. ve Carnes, L. (2005). Employers Perspectives of Employees Personal Financial Literacy. *Delta Pi Epsilon Journal*, 47(1).
- De Beckker, K., De Witte, K. ve Van Campenhout, G. (2020). The Role Of National Culture In Financial Literacy: Cross-Country Evidence. *Journal of Consumer Affairs*, 54(3), 912-930.
- Finke, M. S. ve Huston, S. J. (2014). Financial Literacy And Education. *Investor Behavior: The Psychology Of Financial Planning And Investing*, 63-82.
- Gerrans, P. (2021). Undergraduate Student Financial Education Interventions: Medium Term Evidence Of Retention, Decay, And Confidence In Financial Literacy. *Pacific-Basin Finance Journal*, 67, 101552.
- Gui, Z., Huang, Y. ve Zhao, X. (2021). Whom to Educate? Financial Literacy And Investor Awareness. *China Economic Review*, 67, 101608.
- Hall, K. (2008, August). *The Importance Of Financial Literacy*. In *Conference On Deepening Financial Capacity in the Pacific Region*. Sydney, Australia.

- Hilgert, M. A. ve Hogarth, J. M. ve Beverly, S. G. (2003). Household Financial Management: The Connection Between Knowledge And Behavior. *Fed. Res. Bull.*, 89, 309.
- Hogarth, J. M. (2006, November). Financial Education And Economic Development. In *G8 International Conference on Improving Financial Literacy*.
- Hogarth, J. M. ve Hilgert, M. A. (2002). Financial Knowledge, Experience And Learning Preferences: Preliminary Results From A New Survey On Financial Literacy. *Consumer Interest Annual*, 48(1), 1-7.
- Hopley, V. (2003). *Financial Education: What Is It and What Makes It So Important?* Spring 2003. Federal Reserve Bank of Cleveland.
- Jariwala, H. (2013). *To Study The Level Of Financial Literacy And Its Impact On Investment Decision- An In Depth Analysis Of Investors In Gujarat State*.
- Kharchenko, O. (2011). *Financial Literacy In Ukraine: Determinants And Implications For Saving Behavior*. Kyiv School of Economic, Ukraine.
- Klein, V. (2007). *Making Sense Of Financial Education*. University of Pennsylvania.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2007). Financial Literacy And Retirement Preparedness: Evidence And Implications For Financial Education. *Business Economics*, 42(1), 35-44.
- Lusardi, A. (2008). Financial Literacy: An Essential Tool For Informed Consumer Choice? (No. w14084). *National Bureau of Economic Research*.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. ve Curto, V. (2010). Financial Literacy Among The Young. *Journal Of Consumer Affairs*, 44(2), 358-380.
- Lusardi, A. (2015). Financial Literacy Skills For The 21st Century: Evidence From PISA. *Journal Of Consumer Affairs*, 49(3), 639-659.
- Mandell, L. (2006). Financial Literacy: If It's So Important, Why Isn't It Improving?. *Networks Financial Institute Policy Brief*, (2006-PB), 08.
- Mason, C. L. (2003). *Conceptualising Financial Literacy: An Ethnographic Study Of School Governors* (Doctoral dissertation, Loughborough University).
- McCormick, M. H. (2009). The Effectiveness Of Youth Financial Education: A Review Of The Literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1).
- Norman, A. S. (2010). Importance Of Financial Education In Making Informed Decision On Spending. *Journal Of Economics And International Finance*, 2(10), 199-207.
- OECD ve Development Staff. (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis Of Issues And Policies*. Organisation For Economic Co-operation and Development.

- Oehler, A. ve Werner, C. (2008). Saving For Retirement—A Case For Financial Education In Germany And UK? An Economic Perspective. *Journal of Consumer Policy*, 31(3), 253-283.
- Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech Education System. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.
- Potrich, A. C. G., Vieira, K. M. ve Mendes-Da-Silva, W. (2015). Development Of A Financial Literacy Model For University Students. *Management Research Review*.
- Remund, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case For A Clearer Definition In An Increasingly Complex Economy. *Journal Of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Saeedi, A. ve Hamedi, M. (2018). Financial Literacy: Empowerment In The Stock Market. *Springer*.
- Schagen, S. and Lines, A. (1996) *Financial Literacy in Adult Life: a Report to the NatWest Group Charitable Trust*. Slough, Berkshire: National Foundation for Educational Research.
- Silva, T. P. D., Magro, C. B. D., Gorla, M. C. ve Nakamura, W. T. (2017). Financial Education Level Of High School Students And Its Economic Reflections. *Revista de Administração (São Paulo)*, 52, 285-303.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık Ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Taft, M. K., Hosein, Z. Z., Mehrizi, S. M. T. ve Roshan, A. (2013). The Relation Between Financial Literacy, Financial Wellbeing And Financial Concerns. *International Journal Of Business And Management*, 8(11), 63.
- Tomášková, H. ve Mohelská, H. ve Němcová, Z. (2011). Issues Of Financial Literacy Education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 365-369.
- Widdowson, D. ve Hailwood, K. (2007). Financial Literacy And Its Role In Promoting A Sound Financial System. *Reserve Bank Of New Zealand Bulletin*, 70(2), 37-47.